

VILÁG- TÖRTÉNET

8. (40.) évfolyam 2018. 1.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZET FOLYÓIRATA

- **MOLNÁR ISTVÁN JÁNOS**
1848 KANADÁBAN
- **KÖKÉNY ANDREA**
AZ 1846–1848-AS AMERIKAI–MEXIKÓI HÁBORÚ ÉS MEGÍTÉLÉSE
- **VAJDA ZOLTÁN**
„MEXIKÓ SZÁMUNKRA A TILTOTT GYÜMÖLCS”
- **HAHNER PÉTER**
AZ 1848-AS KALIFORNIAI ARANYLÁZ TÖRTÉNELMI JELENTŐSÉGE
- **JANCSÓ KATALIN**
EGY MAGYAR KATONA PERUBAN
- **SZEMLE**
KATONA ESZTER, KRAJCSÍR LUKÁCS, PALOTÁS ZSOLT,
LÉVAI CSABA, BAKÓ ANDRÁS ÍRÁSAI

VILÁGTÖRTÉNET
A Magyar Tudományos Akadémia
Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézetének folyóirata

Szerkesztők
Skorka Renáta (főszerkesztő)
Bíró László, Bottoni Stefano,
Katona Csaba, Martí Tibor
(szerkesztők)

Szerkesztőbizottság
Glatz Ferenc (elnök), Borhi László,
Erdődy Gábor, Fischer Ferenc, Fodor Pál, Klaniczay Gábor,
Majoros István, Pók Attila, Poór János

8. (40) évfolyam 2018. 1.

TARTALOM

1848 – fordulat az Újvilágban (Kökény Andrea)	1
<i>Tanulmányok</i>	
Molnár István János: 1848 Kanadában. A felelős kormányzat megteremtése	5
Kökény Andrea: Az 1846–1848-as amerikai–mexikói háború és megítélése	23
Vajda Zoltán: „Mexikó számunkra a tiltott gyümölcs.” John C. Calhoun, a mexikói háború és a korlátozott expanzió ideológiájának természetrajza	45
Hahner Péter: Az 1848-as kaliforniai aranyláz történelmi jelentősége	67
Jancsó Katalin: Egy magyar katona Peruban. Kossuth Károly és leszármazottai	79
<i>Visszhang</i>	
Csikós Zsuzsanna: Egy vándor hispán utakon. Emlékkiállítás Anderle Ádám tiszteletére	95
<i>Megemlékezés</i>	
In memoriam Anderle Ádám (1943–2016) (Szilágyi Ágnes Judit)	101
<i>Szemle</i>	
Egy vándor hispán utakon (Katona Eszter)	105
Forradalom az Antillákon (Krajcsír Lukács)	108
Kanada története (Palotás Zsolt)	112
A szeretet köztársasága (Lévai Csaba)	116
A „háború utáni háború” 1919–1933 (Bakó András)	121
<i>Műhely</i>	
Varró Orsolya: Megállapodás Vilmos, Aquitania hercege és Hugó chiliarchus között. Egy egyedülálló szöveg a 11. századi Franciaországból	125
Romsics Anna: A konfliktuskezelés módszerei 9–11. századi francia területeken	153

Jelen számunkat Kökény Andrea szerkesztette

Egy vándor hispán utakon

Emlékkiállítás Anderle Ádám tiszteletére

2017. november 16-án került sor a nemzetközi hírű, kiváló hispanista történészprofesszor, az egy évvel korábban, 73 évesen elhunyt Anderle Ádám tudományos életútját bemutató kiállítás megnyitójára a szegedi Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtárban. A kiállítás szervezői, a Szegedi Tudományegyetem Hispanisztika Tanszékének munkatársai a Bölcsészettudományi Karon 2015 óta működő Amerikaközi Tanulmányok Kutatóközpontja szervezésében *Határokön átnyúló Amerikák* címmel rendezett nemzetközi tudományos konferencia idejére időzítették az eseményt, mivel Anderle Ádám maga is a központ alapítói közé tartozott.

Anderle Ádám Wittman Tibor professzornak, a magyarországi hispanista történeti kutatások megalapítójának a tanítványa, majd kollégája volt az akkor még József Attila nevét viselő Szegedi Tudományegyetem Középkori Egyetemes Történeti és Latin-Amerika Története Tanszékén. Wittman Tibor 1972-ben bekövetkezett halála után, még a harmincadik életévét sem betöltve, Anderle Ádámnak egyedül kellett továbbvinnie a wittmani örökséget. Rátermettségét mi sem bizonyította jobban, mint hogy sikerült elindítania a történelem szakon belül a Latin-Amerika története speciális képzést, az MTA Szegedi Akadémiai Bizottsága pedig lehetővé tette egy Latin-Amerika története munkabizottság létrehozását. Így mind az oktatás, mind a tudomány területén sikerült biztos hátteret kiépíteni a hispanista kutatásoknak Szegeden.

Az 1977-ben spanyol nyelven megírt kandidátusi értekezésével, amely a két világháború közötti perui politikai mozgalmakat mutatta be, első európai történészként sikerült elnyernie egy rangos latin-amerikai tudományos díjat (*Premio Extraordinario José Carlos Mariátegui*). 1988-ban sikerrel védte meg a latin-amerikai nemzettudat és kontinentalizmus eszméjét vizsgáló nagydoktori értekezését. Közben 1982-ben megalapította a tanszékhez kapcsolódó, de immár önállóan tevékenykedő Latin-Amerika Története Kutatócsoportot, és évről évre szélesítette annak nemzetközi hírnevét. Anderle Ádám 1980-ban tagja lett a legjelentősebb európai latin-amerikanista tudományos történeti társaságnak, az *Asociación de Historiadores Latinoamericanistas Europeos*nak, amelyben egyre komolyabb

* A szerző a Szegedi Tudományegyetem BTK Hispanisztika Tanszékének egyetemi docense (6722 Szeged, Petőfi sgt. 30–34., csikoszs@hist.u-szeged.hu).

szerepet vállalt, majd 1987–1990 között a szervezet elnöki tisztét töltötte be. Tevékenysége elismeréseként még a rendszerváltás előtt, 1987-ben, elsőként a kelet-közép-európai régióban, őt és kutatócsoportját bízták meg a szervezet VIII. kongresszusának a megrendezésével. 1993-ban Anderle Ádám a kutatócsoport bázisán megalakította a Hispanisztika Tanszéket, amely az országban egyedülálló módon nem hagyományos filológiai, hanem egyedi profilú, társadalomtudományi alapokat is nyújtó modern bölcsész- és tanárképzést kínált. Ezután a Történettudományi Doktori Iskolában vezetésével elindult „A hispán világ története” alprogram, amelynek keretei között 2013-ig 25 doktori értekezés született. Anderle Ádám magyar és idegen nyelven publikált könyveinek száma huszonhét. Több mint 160 tanulmánya jelent meg rangos hazai és külföldi tudományos szakfolyóiratokban. Utolsó kötetét, *Spanyol mozaik* címmel, 2016 nyarán írta és szerkesztette, már beteg, de teljes erőbedobással. A kötet halála után jelent meg.

Anderle Ádám tudományos pályájában kiemelt szerepet kaptak a magyar-hispán kapcsolatok történetével foglalkozó kutatások. Már az egyetemi doktoriját is ebből a témából írta 1967-ben *A spanyol abszolutizmus képe Magyarországon a XIX. és a XX. században* címmel. A magyar-spanyol kapcsolatok kutatása során behatóan foglalkozott többek között a 19. század közepén Bécsből küldött spanyol követi jelentésekkel, a II. Fülöp alakjához kapcsolódó fekete legenda kérdésével a 19–20. századi Magyarországon. A 20. század vonatkozásában külön figyelmet szentelt a Spanyolországban élő magyaroknak, többükkel személyes kapcsolatot ápolt. Anderle Ádám karolta fel és népszerűsítette Brachfeld Olivér történelmi-irodalmi, kultúrtörténeti hagyatékát és könyvet publikált Árpád-házi Jolántáról, aki Aragónia magyar királynéja volt a 13. században. Ehhez a témához kapcsolódva, azt kibővítve, saját kutatásait is közzétette a *Kalandozók és zarándokok. Magyar témák a középkori spanyol történelemben* címmel. Szintén személyes kapcsolatban állt a szociofotóival nemzetközi hírnévre szert tevő Müller Miklós fényképésszel, akiről José Girón oviedói kollégájával és barátjával közösen könyvet is megjelentetett, illetve Müller önéletírását magyarul is kiadta *Megszelídített fény* címmel. Nem utolsósorban pedig írt a még ma is élő, 91. életévében járó Elisabeth Szél (Széll Erzsébet) írónőről, akinek első férje Wallenberg sofőrje volt. Az utóbbi időszakban pedig Gerő Ernő spanyolországi tevékenységével, a Rajk-per spanyolországi előzményeivel, illetve az 1956-os forradalom és a spanyol beavatkozás kérdésével is foglalkozott. A témában folytatott kutatásainak összegzését jelentette *A magyar-spanyol kapcsolatok ezer éve* című könyve, amely magyar és spanyol nyelven is megjelent (2006, 2007) a diplomáciai kapcsolatok újrafelvételének 30 éves évfordulója alkalmából (1–2. kép).

A magyar-latin-amerikai kapcsolatok történetének első vizsgálódási pontját a latin-amerikai magyar emigráció kérdése jelentette, amely a kutatócsoport kiemelt kutatási témája volt még a TS-4 Magyarságkutatás program keretében 1989–1991 között. Anderle Ádám több tanulmányában foglalkozott a 19. század második felében Latin-Amerikába érkező magyar katonai emigrációval (Czetz János, Prágay János), a 19. századi magyar Latin-Amerika-képpel, főként sajtóanyagra támaszkodva, a későbbiekben pedig Kánya Kálmán mexikói diplomáciai tevékenység-

3. kép. Katolikus Izabella Érdemrend

géről írt könyvet (*A Monarchia utolsó követe. Kánya Kálmán Mexikóban 1914–1919*). 1999 és 2002 között a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával és az ő vezetésével működő Hispanisztika Kutatócsoport is a magyar–hispán kapcsolatok történetére fókuszált. Több hazai és nemzetközi konferenciát szervezett, az ezeken elhangzott előadások írásos, szerkesztett változata könyv alakban is megjelent (*Magyarország és a hispán világ, A magyar forradalom és a hispán világ*). A téma vonatkozásában hét PhD-értekezés és több mint félszáz szakdolgozat született a Hispanisztika Tanszéken.

Számos külföldi kutató- és egyéb szakmai útja során Anderle Ádám nemcsak történészekkel, tudósokkal, egyetemi oktatókkal, úgymond, szakmabeliekkel ismerkedett meg, hanem egyszerű hétköznapi emberekkel is. Ezekről a találkozásokról feljegyzéseket készített, riportokat írt. A hispán világ országaiban zajló éppen aktuális és fontos eseményekről számtalan cikke jelent meg a Népszabadságban és a Délmagyarországban, amelyeket később külön kötetben is közreadott (*Spanyolország messzire van?*).

Munkásságának fontos részét képezte a tehetséggondozás; az Országos Tudományos Diákköri Tanács Humán Tagozatának egyik irányítója, 1996 és 2002 között elnöke, majd tiszteletbeli elnöke, 2002-től tagja volt az Országos Tudományos Diákköri Tanács (OTDT) ügyvezető elnökségének is. Aktívan közreműködött

a diákköri mozgalom fél évszázados történetét felelevenítő kötet megírásában is (*A magyar tudományos diákköri konferenciák fél évszázada 1951–2001*).

A spanyol nyelvterület több államában magas kitüntetésekkel ismerték el tevékenységét, így a Spanyol Királyságban 1997-ben elnyerte a Spanyol Polgári Érdemrend tiszti keresztjét, 2008-ban pedig a Katolikus Izabella Érdemrendet (3. kép). Hazai elismerései sorában Széchenyi professzori ösztöndíjat (1997–2000) és Mestertanári Aranyérmét (OTDT–MTA) kapott. 2008-ban munkásságát a Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztje, majd 2013-ban a Magyar Érdemrend tisztkeresztje kitüntetéssel ismerték el.

A kiállításon bemutatott oklevelek, meghívók, kutatói igazolványok önmagukért beszélnek, és bizonyítják, hogy Anderle Ádám professzor egy sokak által tisztelt, nagy tudású ember volt. A fényképek pedig életének sokszínű pillanatait örökítették meg: a fiatal kutatót, a komoly professzort, tanítványok és kollégák körében (4. kép). Iskolateremtő tudós, karizmatikus tanáregyéniség volt, aki elévülhetetlen érdemeket szerzett abban, hogy a Latin-Amerika és Spanyolország történetére vonatkozó tudományos kutatásoknak több évtizedes múltra visszatekintő, páratlanul élő hagyománya legyen a Szegedi Tudományegyetemen.

4. kép. Kutatóúton, konferenciákon

ZSUZSANNA CSIKÓS

A WANDERER ON HISPANIC PATHS

AN EXHIBITION DEDICATED TO THE MEMORY OF ÁDÁM ANDERLE

On November 16–19, 2017 a three-day international conference entitled “Transnational Americas: Home(s), Borders and Transgressions” was organized in Szeged by the Inter-American Research Center of the Faculty of Arts of the University of Szeged. Within the framework of the conference there was a book presentation and an exhibition in the Somogyi Library dedicated to the memory of Prof. Ádám Anderle, founder and first head of the Department of Hispanic Studies in Szeged, who passed away on November 19, 2016. The exhibition paid tribute to the internationally recognized historian and scholar whose main focus of research was the history of Spain and Spanish-Hungarian relations as well as the history of Latin America, Hungarian immigration to Latin America, and the development of national and continental identity in Latin America. He founded a “school” in Szeged, and inspired generations of students to think in comparative perspectives about Hungarian and world history. The books, photos, newspaper articles, awards, and many different objects on display presented the wide range of Ádám Anderle’s academic interest and some of the most important milestones and most memorable moments of his professional career.

CONTENTS

1848 – A Turning Point in the New World (Andrea Kökény)	1
<i>Studies</i>	
István János Molnár: 1848 in Canada: The Establishment of the Responsible Government	5
Andrea Kökény: The 1846–1848 U.S.–Mexican War and Its Interpretations	23
Zoltán Vajda: “Mexico to Us is the Forbidden Fruit”: John C. Calhoun, the Mexican War, and the Nature of the Ideology of Restricted Imperialism	45
Péter Hahner: The Historical Importance of the 1848 California Gold Rush	67
Katalin Jancsó: A Hungarian Soldier in Peru: Charles Kossuth and His Descendants	79
<i>Echo</i>	
Zsuzsanna Csikós: A Wanderer on Hispanic Paths: An Exhibition Dedicated to the Memory of Ádám Anderle	95
<i>Commemoration</i>	
In memoriam Ádám Anderle (1943–2016) (Ágnes Judit Szilágyi)	101
<i>Book Reviews</i>	
A Wanderer on Hispanic Paths (Eszter Katona)	105
Revolution in the French Antilles (Lukács Krajcsír)	108
History of Canada (Zsolt Palotás)	112
The Republic of Love (Csaba Lévai)	116
The “War after the War” 1919–1933 (András Bakó)	121
<i>Workshop</i>	
Orsolya Varró: Agreement between William, Duke of Aquitaine, and Hugh the Chiliarch: A Unique Text from 11-Century France	125
Anna Romsics: Forms of Conflict Management in Francia in the Ninth to Eleventh Century	153

Ára: 600 Ft
Előfizetőknek: 500 Ft

TERJESZTI A MAGYAR POSTA

Előfizethető személyesen a postahelyeken és a kézbesítőknél,
vagy a Központi Hírlap Iroda zöldszámán: 06-80/444-444,
e-mailen: hirlapelofizetes@posta.hu, faxon: 1-303-3440,
vagy levélben a Magyar Posta Zrt. Központi Hírlap Iroda,
Budapest 1008 címen.

Számonként megvásárolható az MTA Bölcsészettudományi
Kutatóközpont Történettudományi Intézetében
(1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4., telefon: 224-6700/4624,
4626 mellék), illetve a Penna Bölcsész Könyvesboltban
(1053 Budapest, Magyar utca 40., telefon: 06 30/203-1769).

A Világtörténet 2018-as évfolyamának megjelentetését
a Magyar Tudományos Akadémia és a Nemzeti Kulturális Alap támogatja

nka
Nemzeti Kulturális Alap